

Stereopohľadnica

V jednom z predošlých vydaní Quarku sme sa oboznámili so stereoprehliadačkou z roku 1887. Dnes vám ponúkam informácie o zaujímavej, oveľa novšej prehliadačke, ktorú sme nazvali – stereopohľadnica.

Od prvých stereoprehliadačok z druhej polovice 19. storočia sa desiatky vynálezcov a zlepšovateľov snažili prehliadačky rôznymi nápadmi vylepšovať.

S prekvapujúcou myšlienkou prišiel v roku 1992 Ján Vít z Prahy. Podarilo sa mu navrhnúť nové technické riešenie pa-

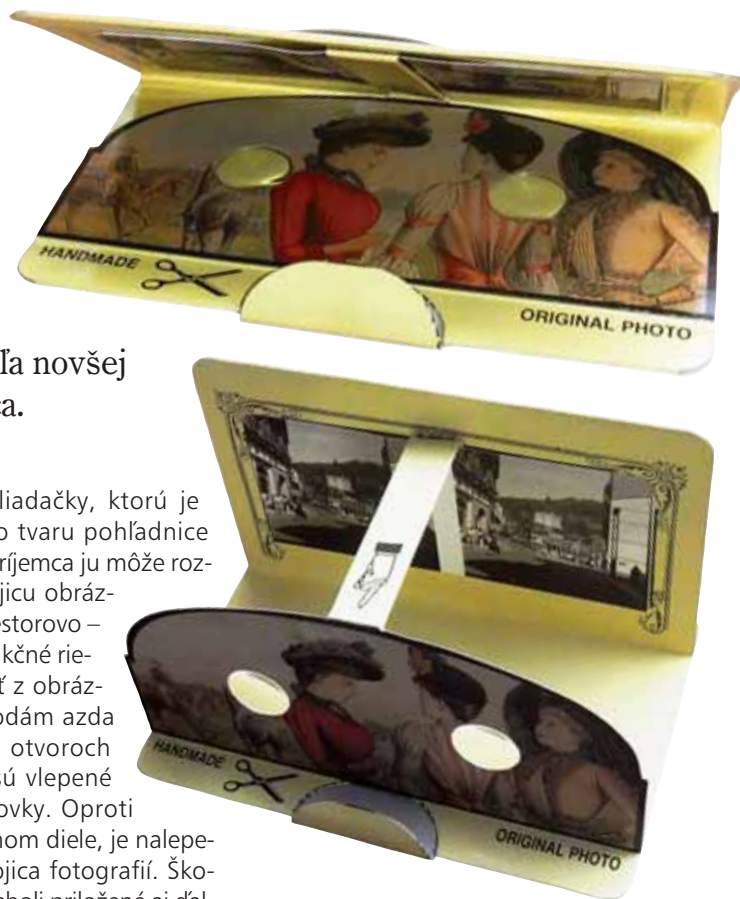
pierovej stereoprehliadačky, ktorú je možné poskladať do tvaru pohľadnice a poslať poštou. Jej príjemca ju môže rozložiť a pozrieť si dvojicu obrázkov, ktorú vníma priestorovo – stereo = 3D. Konštrukčné riešenie sa dá pochopiť z obrázkov aj bez opisu. Dodám azda to, že v kruhových otvoroch predného dielu sú vlepene plastové šošovky. Oproti nim, na zadnom diele, je nalepená stereodvojica fotografií. Škoda, že k nej neboli priložené aj ďalšie dvojice fotografií s možnosťou ich vloženia do prehliadačky a prezzerania.

Na toto technické riešenie podal pán Vít 1. októbra 1992 prihlášku úžitkového vzoru. Po pomerne krátkom konaní mu úrad (ÚPV ČR – Úřad

průmyslového vlastnictví ČR) zapísal 24. februára 1993 úžitkový vzor (ÚV CZ 38).

Túto pohľadnicu som kúpil pred viac ako dvadsiatimi rokmi (a, chvalabohu, nikomu neposlal ☺).

Štefan Holakovský
Foto autor

OPÝTALI SME SA JAZYKOVEDCOV...

... na význam a používanie slov odtlačok a otláčok

V jazykovej praxi sa môžeme stretnúť so slovnými spojeniami *otlačok prsta, otláčok ruky, otláčok chodidla, otláčok zubov, otláčok pečiatky, otláčok pneumatiky, otláčok topánky*, ale aj so slovnými spojeniami *odtlačok prsta, odtlačok ruky, odtlačok chodidla, odtlačok zubov, odtlačok pečiatky, odtlačok pneumatiky, odtlačok topánky* (porov. okrem iného aj doklady na internetových stránkach). Vynára sa otázka, ktoré zo slov *otlačok* a *odtlačok* je v uvedených slovných spojeniach vhodné. V tejto súvislosti sme sa stretli aj s námietkami proti používaniu slova *odtlačok* v citovaných a podobných spojeniach s odôvodnením, že „proces tlačenia alebo otláčania pečiatky na papier je taký istý proces ako tlačenie topánky na nohu. Výsledkom oboch procesov je stopa. Na papieri otláčok pečiatky, na nohe otlak po topánke. ... Existuje aj proces nazvaný *odtláčanie*. Výsledkom a hlavným zmyslom odtlačene-

nia nebýva stopa, ale presunutie predmetu od niečoho ďalej.“

Pri úvahách o slovách *otlak* a *odtlačok* si autor citovaných námietok dostatočne neuvedomil významový rozdiel medzi slovesami *otlačiť* a *odtlačiť*, ktoré sú odvzovacím základom uvedených podstatných mien, aj keď konštatuje, že odtlačenie je presunutie. Hoci v obidvoch prípadoch sa vyvíja tlak na nejaký predmet a tento tlak zanecháva stopu na predmete, v prvom prípade, pri slovese *otlačiť*, výsledkom tlaku je poškodenie veci, predmetu, v druhom prípade, pri slovese *odtlačiť*, výsledkom tlaku je (okrem významu „tlačením presunúť“) zanechanie stopy bez poškodenia predmetu, teda vlastne prenesenie, presunutie reliéfu a pod. na iný predmet. Pri otlaku ide o poškodenie nohy pôsobením tlaku, nie o prenesenie stopy topánky na nohu, kým pri odtlačku pečiatky alebo odtlačku prstov či topánky ide o prenesenie,

presunutie istého reliéfu predmetu, ktorým sa vyvíja tlak na papier alebo na iný predmet. Pri otlaku nenájdeme na nohe reliéf topánky, nezistíme, aká veľká bola topánka, akú mala podrážku, kým pri odtlačku topánky v zemi, v snehu tieto veci zistíme.

Možno ešte doplniť, že slovo *odtlačok* uvádzajú už Pravidlá slovenského pravopisu z r. 1931, ale aj súčasné Pravidlá slovenského pravopisu (4. vyd. z r. 2013) a Krátky slovník slovenského jazyka (4. vyd. z r. 2013) a že v 2. zv. Slovníka slovenského jazyka z r. 1960 sa uvádza nielen slovo *odtlačok* s významom „stopa zanechaná predmetom po jeho pritlačení“, napr. *odtlačok pečiatky, odtlačok okovanej obuvi, odtlačky prstov*, ale aj od slovesa *otlačiť* tvorené podstatné meno *otlačok* s významom „poškodené, otláčené miesto na tele“. Slovo *otlačok* sa okrem toho v technickej terminológii používa na pomenovanie jedného z kazov obrobku. Teda aj tu ide o poškodenie predmetu tlakom ako pri slove *otlak*.

PaedDr. Matej Považaj, CSc.